

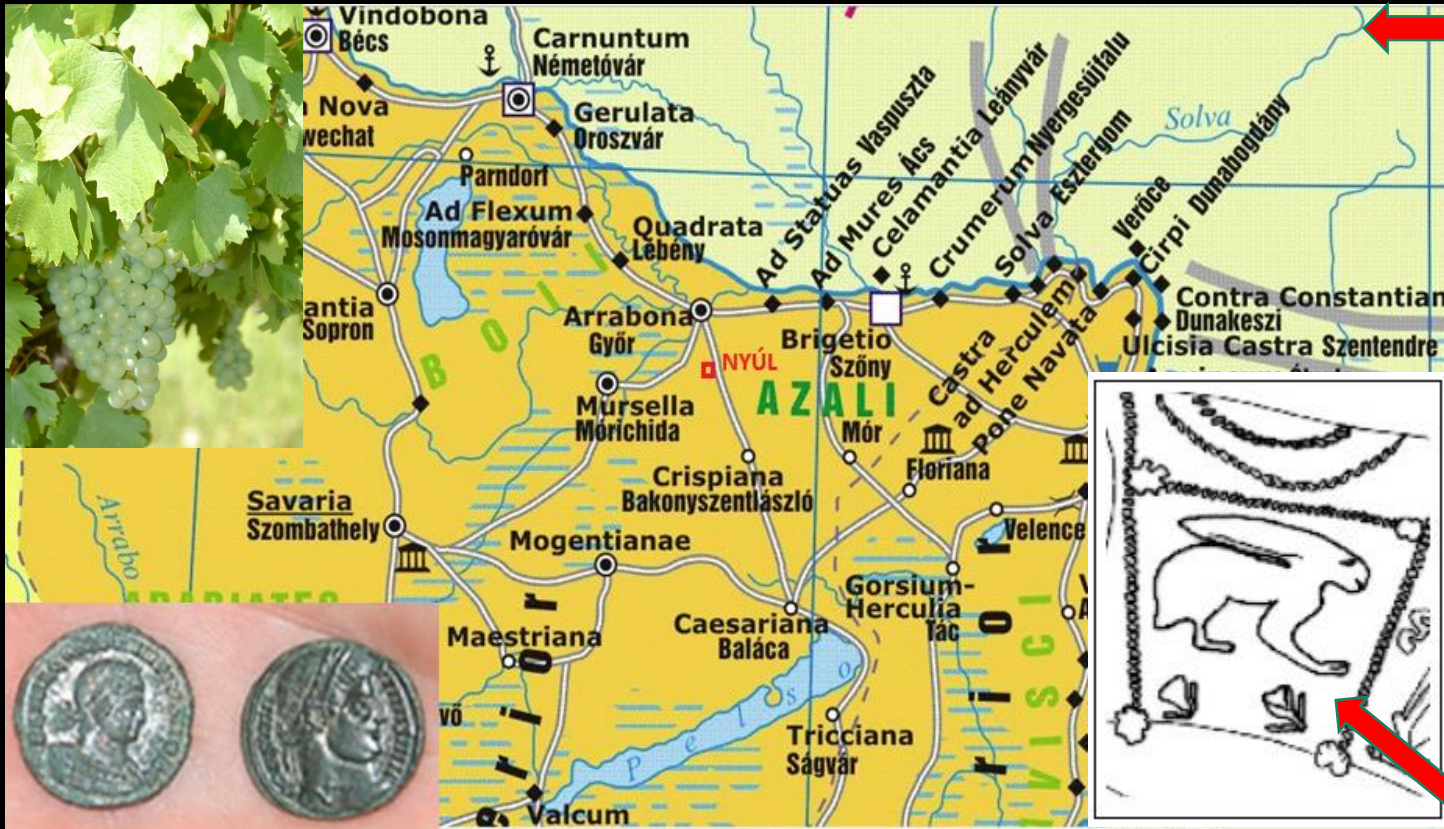
NULU → NUUL → NUL → VÁRASNYÚL → 3 NYÚL → 5 NYÚL → 2 NYÚL → NYÚL

NYÚL KÖZSÉG
1000 ÉVES
TÖRTÉNELMI
FEJLŐDÉSE

A NÉPVÁNDORLÁS HULLÁMAI

Vidékünk legősibb lakói 2400 évvel ezelőtt az **illírek** voltak, őket a **kelták** (i.e.500-50) követték, (tőlük ered az Arrabona név), később a **rómaiak** uralták Pannóniát (i.e.12-i.sz.-.430). A rómaiakat váltó pásztorkodó **avarok** (i.sz.568-800) a népvándorlással érkeztek és 250 évig lakták e tájat. Gyűrű alakú sáncaik után kapta Győr a nevét. 791-ben a **frankok** Nagy Károly maga vezette csapatai Arrabona és Sabaria (Pannonhalma) között verték szét az avarokat. A győzelem emlékére Nagy Károly Pannonhalmánál kápolnát emeltetett. A frank birodalom összeomlása után a **morvák** fejedelme, Svatopluk szállta meg e területet.

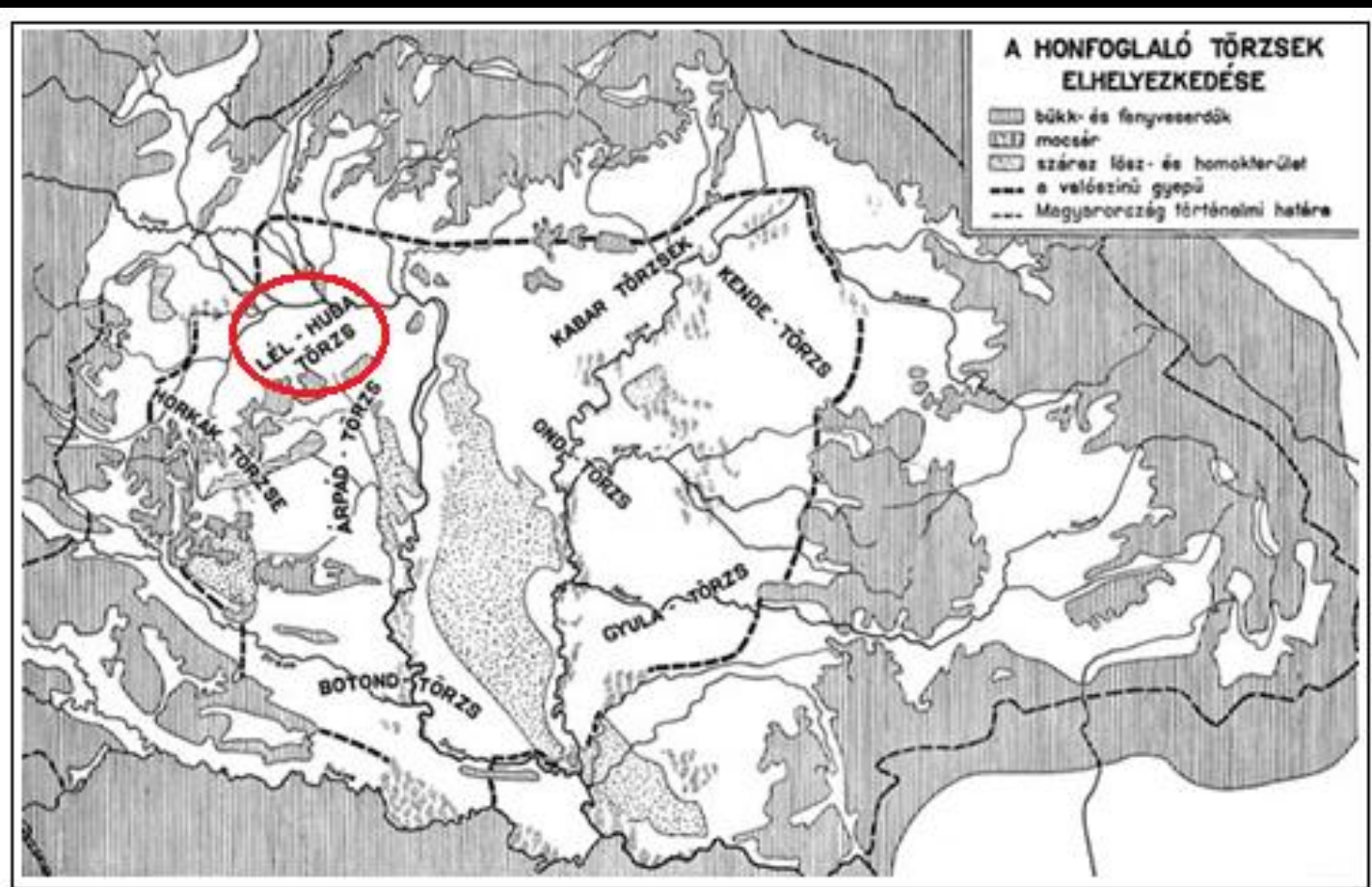
A római kori Pannónia térképe

A **rómaiak** idejéből pénzérmék és egy majorszerű **villagazdaság** maradványai kerültek elő Nyúlon. Az Arrabonából (Győr) Caesarianaba vezető római út falunkon haladt át.

Ők honosították meg **szőlőtermesztést** is ezen a vidéken. A löszpartokban tanyázó, akkor itt élt **üregi nyulak tenyésztésével** (vadászpark) már a rómaiak is próbálkoztak. Ez a tény összefüggésben lehet a község nevével. (Ezen állat képe látható egy Ravazdnál talált római edényen is.)

A HONFOGLALÁS

Őseink nagyállattartó félnomád lovas népként **Árpád vezérlete alatt 903-ban**, a bánhidai ütközet után foglalták el a Pannonhalma környéki magaslatokat. A még meglévő római hadiúton jöttek és legyőzték az avarok maradványait, illetve a morvákat. *(Az Öreghegyen 1912-13-ban Börzsönyi Arnold bencés 4 honfoglalás-kori magyar sírt tárt fel.)* Az országnak ez a része **Huba** és Tétény (**Töhötöm**) vezéreké lett, akik az itt található avar és szláv néptörzseket uralmuk alá hajtották. **Árpád 907-ben** Pozsony mellett aratott győztes csatát a németek felett. Ezután utódai Győr vidékét is szállásterületéhez csatolták.

Árpád ábrázolása a Képes Krónikában

A nálunk letelepedők kezdetben legeltető állattartásból és rabló hadjáratokból (kalandozások) tartották fenn magukat, téli szállásterületüket a Pándzsa mentén alakították ki.

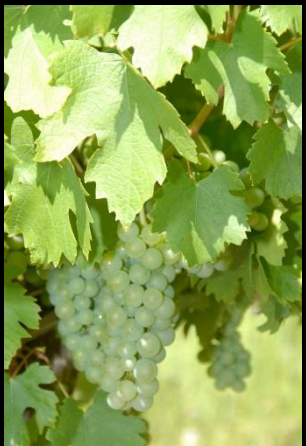
A LETELEPEDÉS KÖVETKEZMÉNYEI

A kalandozások megszűntével **Taksony és Géza** fejedelem uralma alá került a győri vár és környéke. A nagy életmódváltás **(a legeltető állattartásról a földművelésre való áttérés)** **Géza és István** idején következett be, mivel a szabad legelők elfogytak és az éghajlat is szárazabbra fordult (aszályos korszak), ezzel együtt felbomlottak a nagycsaládok is. A téli és nyári szálláshely feladásával állandó lakóhelyek alakultak ki és idővel megnőttek a családok közti vagyoni különbségek.

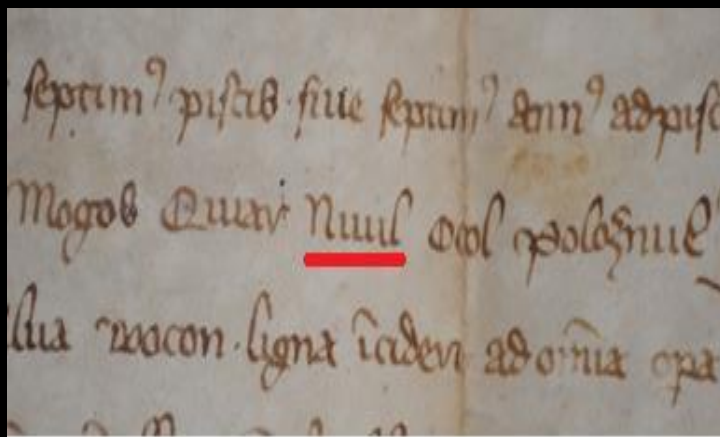
1009-ben István király itteni birtokai 1/3-át a győri várnak adta és így a vele együtt adott családok is szolgai alávetettségbe kerültek, vagyis **kezdt kialakulni a hűbéri rendszer**. A győri várispánságot szolgálókra is kiterjedt az alá- és fölérendeltségi kapcsolat és ezzel együtt **megjelent az adózás**. Bár István király már **veretett fémpénzt**, de annak használata még országosan nem volt elterjedve, ezért **az adót növényi és állati terményekben, termékekben rótták le**. Községünkben ez a legalacsonyabb dombokon (pl. az Öreg- és Kishegyben) termelt szőlő **borára**, illetve a hegyben folytatott vadászat eredményeként **vadhúsr**a (pl. nyúlhús) terjedhetett ki.

A KÖZSÉG ELSŐ ÍRÁSOS EMLÍTÉSEI

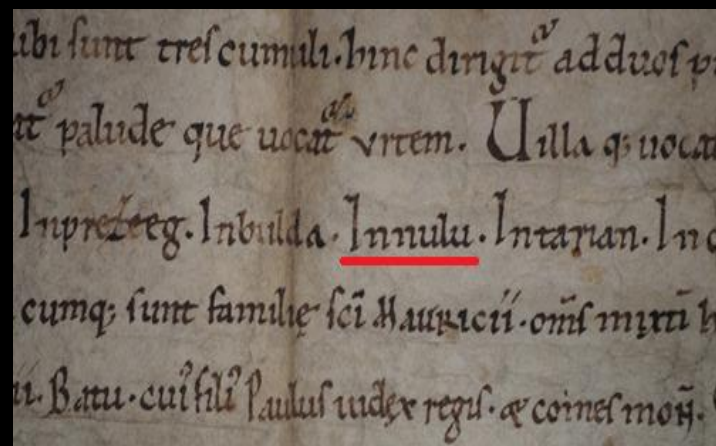
Szent Imre halála után (1031) **István király** a szerzetesrendek támogatása keretében előbb a **pannonhalmi bencések Szent Márton kolostorának** Nyúlon a Pándzsán túli részen juttatott területet, később pedig a **bakonybéli bencések Szent Móric kolostorának 1037-ben** a ma Nagynyúlnak nevezett részen **adományozott mintegy 200 hold (1,1 km²) földet**. Az erről szóló adománylevél viszont az István király halálát követő viszályok idején elveszett, ezért a bakonybéli bencések 1240 táján elkészítették az ezt pótló írást, amelyet IV. Béla hitelesített. Ebben azonban községünk neve már 13. századi írásforma szerinti **NUUL** formában szerepel. Falunk nevének legkorábbi írásmódja **Szent László király**nak **1086-ban** kelt okiratában található, amely a bakonybéliek birtokait sorolja fel. Itt településünket még ősi alakban **NULU** néven említik. Ezek lakóhelyünk első írásos emlékei.

Szent István a
Képes Krónikában

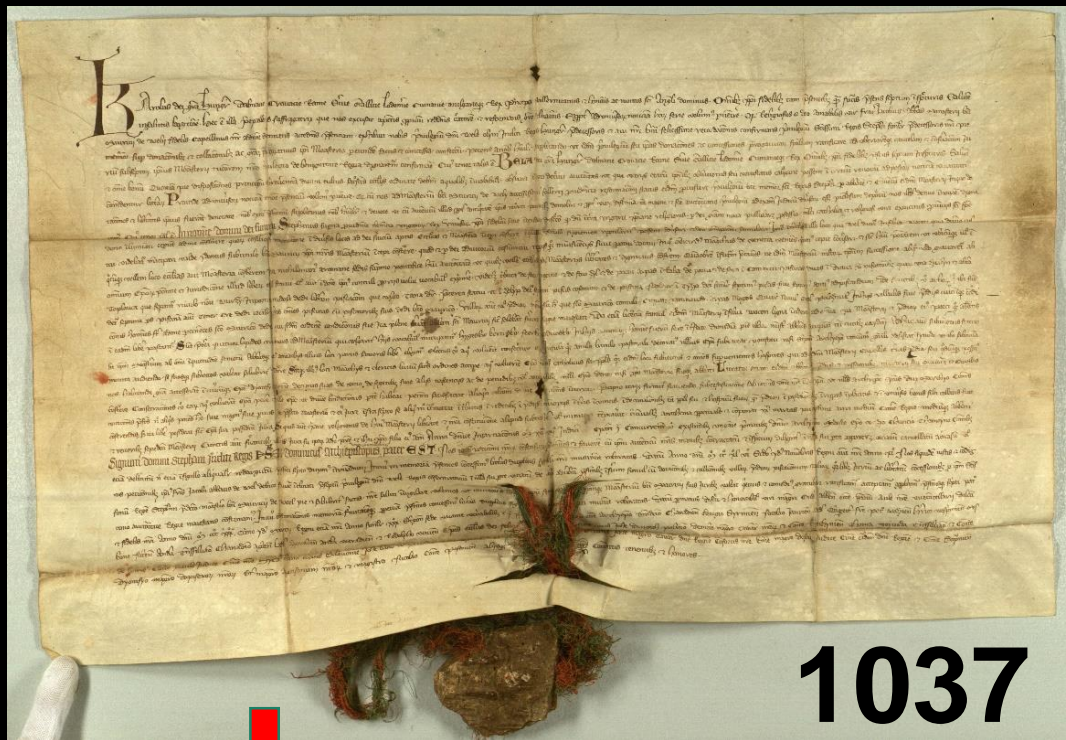
Nyúl neve a Bakonybéli
Apátság Alapítólevelében

Falunk említése a Bakonybéli
Apátság birtokösszeírásában

Szent László herma (Győr)

ŐSDOKUMENTUMAINK

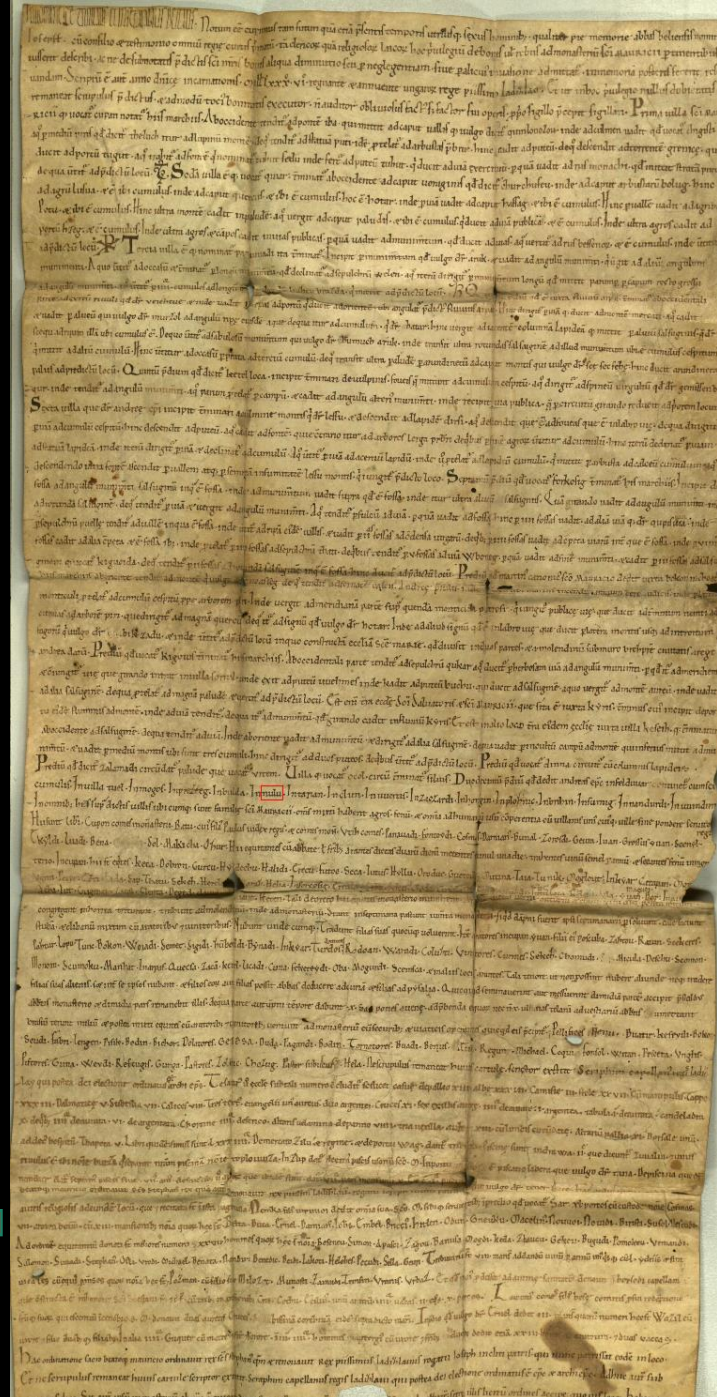
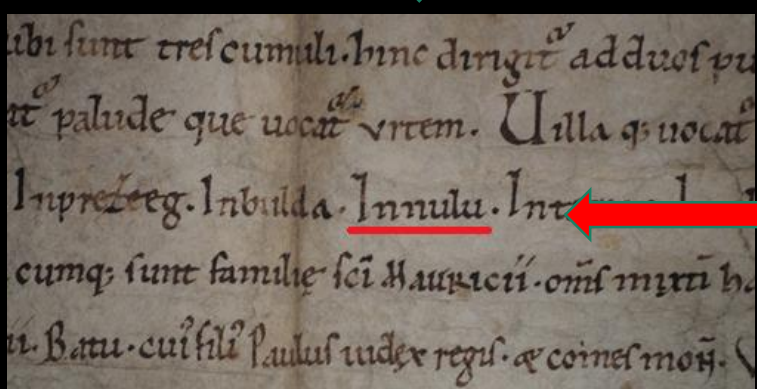
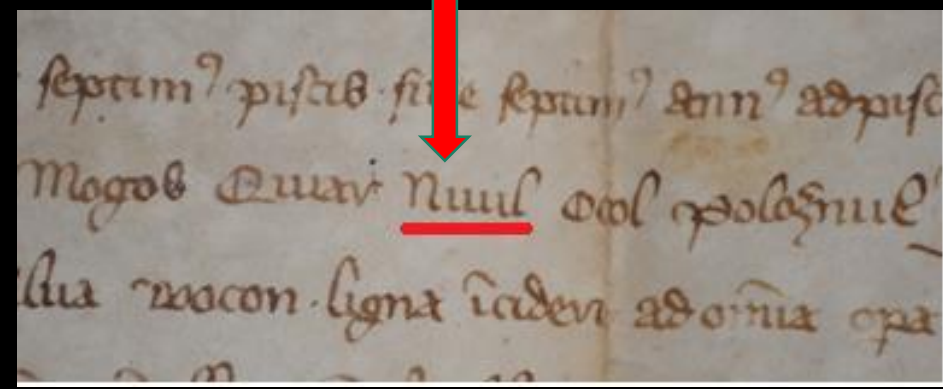
1037

1037-ben a Bakonybéli Apátság alapítólevelében

1086

A Bakonybéli Apátság birtokösszeírásában

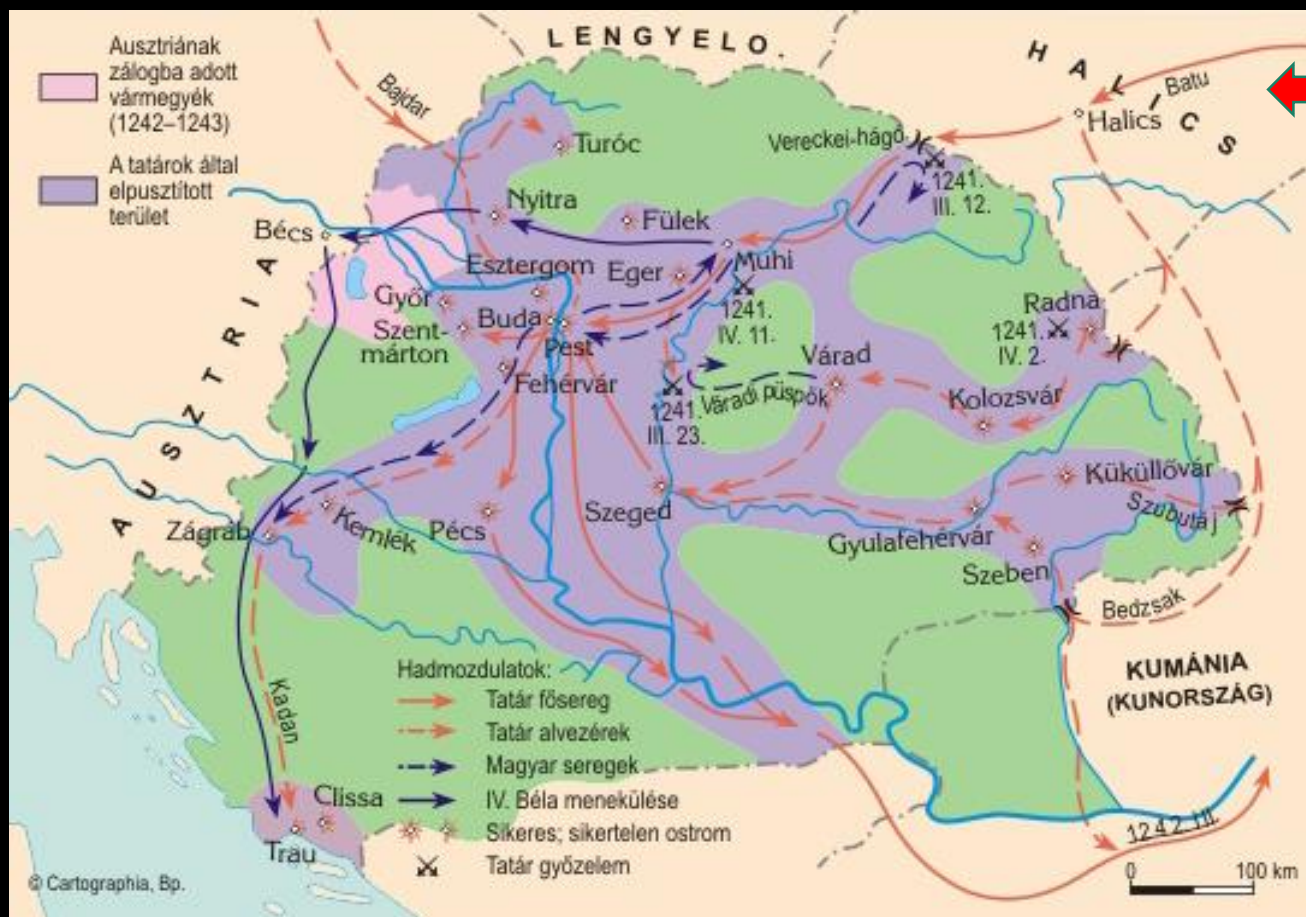

Részletesebb képet **Albeus összeírásából** a tatárjárást megelőző évekből nyerhetünk, amelyet IV. Béla rendelkezésére készített el. Felsorolásában községünket **NUL** néven említi, mint a Pannonhalmi Apátsághoz tartozó szőlőtermelő falvak egyikét. Földjeinek harmadát az apátság birtokolta. Az oklevél két településrészről sorol fel Nyúlon. Az egyikben 30 házat és 180 lakost tart nyilván, a másikban 10 házat 60 lakossal.

A TATÁRJÁRÁS

Batu kán serege Pannonhalmát sem hagyta ki hódító útja során. Mivel 1242-ben a várat bevenni nem tudta, így **a környékén töltötte ki bosszúját**. Itt értesült arról, hogy Ogotáj nagykán meghalt, **ezután fordultak vissza a tatár seregek**. Az akkori apát a pápához intézett levelében így ír: „a tatárok pusztítása siralmas nyomokat hagyott a monostornak főleg dunántúli birtokain, melyek csaknem teljesen tönkrementek.” A tatárjárást követően a bakonybéli apátság 1283-ban Nyúl tényői határszélén népeinek védelmére várat építtetett (Várasnyúl).

NYÚL KÖZSÉG EGYHÁZI BIRTOKOSAI

KÖZSÉGÜNK
FÖLDBIRTOKOSAI

1848 előtt Nyúl úrbéres község volt.

A Bakonybéli Apátság 1037-es és 1086-os birtokfelsorolásában Nuul és Nulu néven említik a települést. Birtokaikat később a Győri Káptalan örökölte meg.

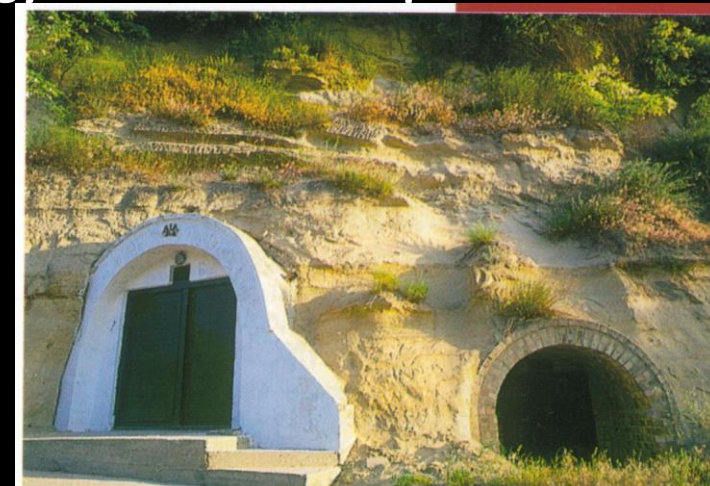
A Pannonhalmi Apátságnak 1237-től 1856-ig volt Nyúlon szőlője, mely után tizedet szedtek. A begyűjtött bort un. „dézsmapincékben” tárolták.

A Turóczy Prépostság (1252-1586) és a **Városlódi karthausiak** (1378-1554) a török időkben elpusztultak, eltörlésük után itteni földjük szabad nemesi birtok lett. A **Pápoci prépostság** (1365-1943) nyúli birtokait pedig a Győri püspökség kapta meg.

A Győri Székeskáptalannak (Püspökség) 1404-től volt itt szőlője, egykor ebből tartották fenn a győri Hédervári-kápolnát.

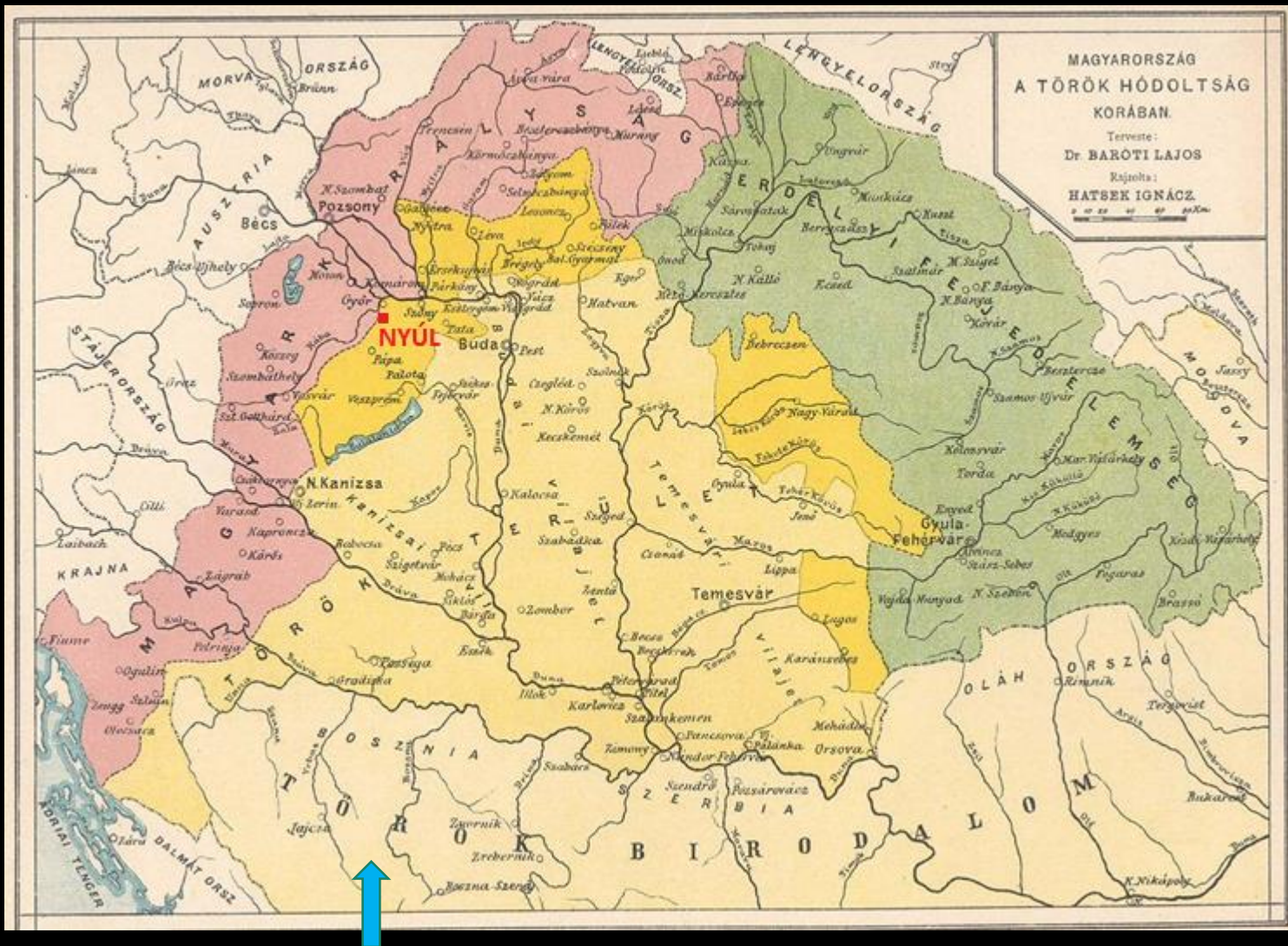

A Hédervári-kápolna (Győr)

Egykori dézsmapince a Szurdiknál

A 140 ÉVES TÖRÖK MEGSZÁLLÁS

Településünk sokat szenvedett, mert Magyarország és a török hódoltság határán lévén gyakran mindkét ország beszedte tőle az adót!

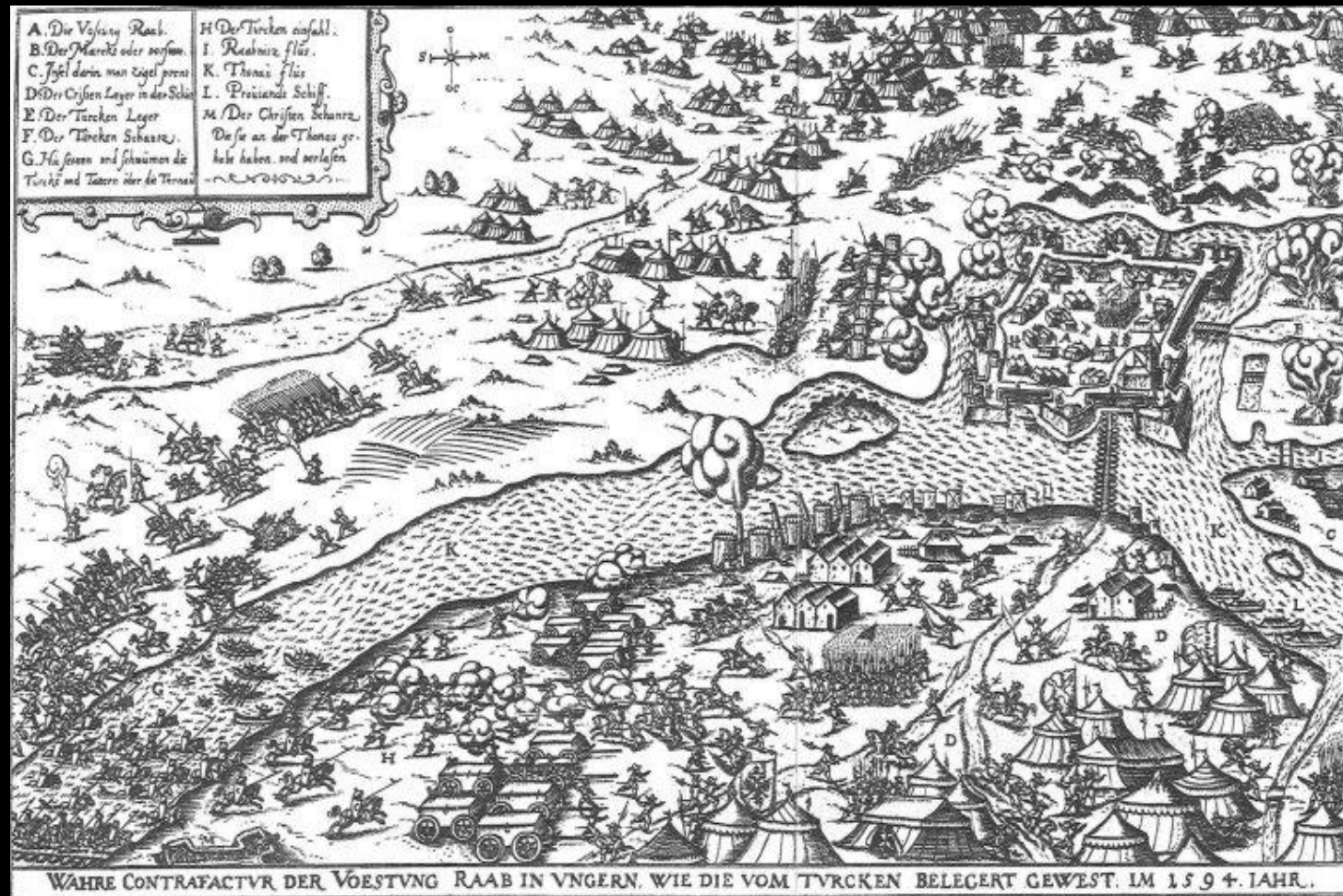
A török megszállás vidékünkön 140 évig tartott.

1526-ban a mohácsi csatavesztés során elesett **Paksi Balázs** győri püspök és főispán 200 főből álló bandériumával együtt, akiket a környékről toborzott. Ezután csakhamar megjelentek **Szulejmán lovashadai** és agyonpusztították, rabolták az egykori sokoróaljai járást, nem különben a megyének tőle ÉK-re eső területét egészen a Dunáig. **1529-ben Mohamed bég** 200 000-es sereggel Győr, majd annak eleste után Pannonhalma ellen vonult. A vár megadta magát, és ekkor teljesen kifosztották. Ferdinánd azonban mindkét várat hamarosan visszafoglalta. Pár évvel később Verancsics Antal írja feljegyzéseiben: „1531-ben a törökök a győri Szent Márton alól igen sok népet hajtottak el rabságba.”

KÉTFELÉ ADÓZÁS

1532-ben a szultán hadai harmad ízben is országunkra törtek és Kőszeg sikertelen ostroma után közvetlenül a pannonhalmi vár ellen fordultak. **Bakits Pál** várkapitány azonban huszájaival megvédte az erősséget és súlyos csapásokat mért a visszavonuló török seregekre.

1543-ban Székesfehérvár elfoglalása után megyénk DK-i része, így Nyúl is török fennhatóság, a fehérvári szandzsákság alá került, ami azt jelentette, hogy **kétfelé kellett adózniuk**. Az országot megszálló portyázó törökök gyakran fosztogattak. 1532-ben és 1543-ban 80 ezres török had dülja fel a megyét. 1549, 1566, 1569-73 is ilyen rajtaütésszerű betörések évei.

A győri vár ostroma 1594-ben

1594 szept. 29-én, Győr ostromakor a török egész seregével jelenik meg. Ekkor Szinan nagyvezír végigpusztítja a Sokoró menti falvakat. Mérhetetlen szenvedésről, esztelen gyilkolásról, rablásról, gyújtogatásról szólnak a korabeli történetek.

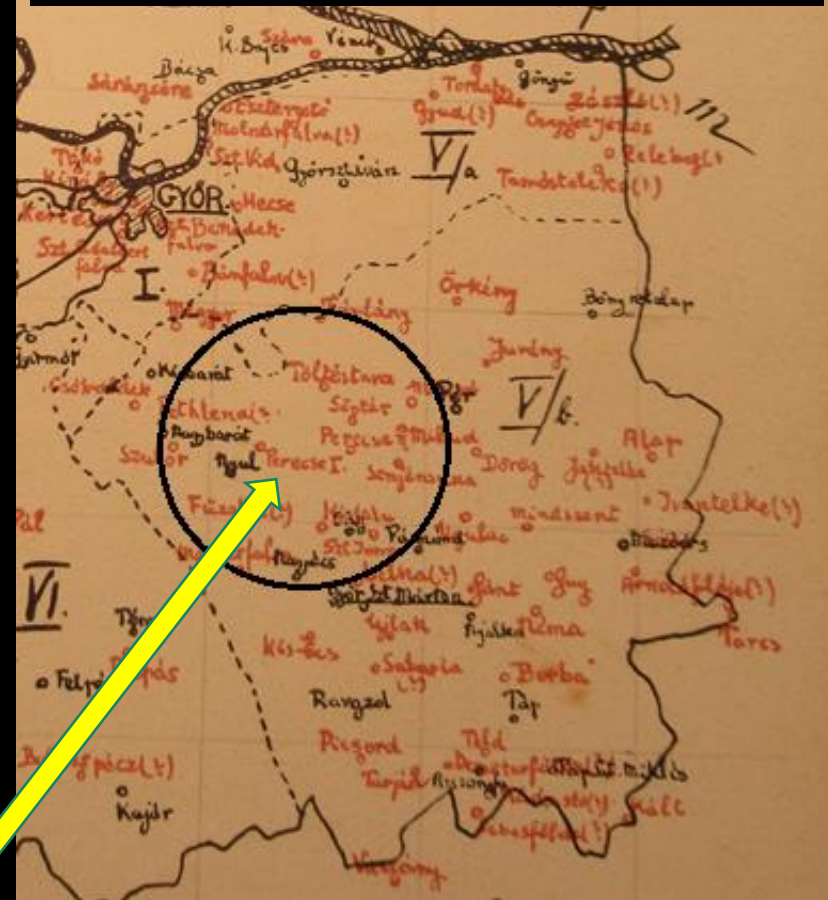
NYÚL TÖRÖK URAI

Portyázó törökök

Mindhárom Nyúlnak külön török földesura volt, akik annyira zaklatták a lakosságot, hogy azok megszöktek, elhagyva falvaikat. Az elűzött lakosság csavargásra adta a fejét, egyesek hajdúként járták az országot. Nagynyúl török földesura ALI csausz, halála után veje IZLAN örökölte a birtokot. Kisnyúl török földesura HADI SAHAN, aki olyan kegyetlenül bánt a néppel, hogy a falu lakossága elszökdösött. Káptalannyúl török ura egy Budán élő török katona volt, aki viszont emberségesen bánt a népével. Halála után hétszer változott meg a földesurak személye, csakúgy mint Nyúlhegyen.

A pusztai járás eltűnt falvai

Ebben az időben több település és vár is elpusztult környékünkön, mint például a Nyúllal ÉK-ről szomszédos **Percse**, más néven **Szent Lőrinc**, amely a Pannonhalmi Apátságához tartozott és valamikor 1531 és 1591 között pusztította el a török, valószínűleg ugyanilyen sorsra jutott a Nyúl és Écs között fekvő **Fúzalja** is. **Szutor** Nagybarát és Nyúl közötti település volt, Győr város ostromakor pusztulhatott el, 1609-ben már nem említik. **Petkevár** pedig Nyúl és Nagyécs között fekvő kisebb erősség volt egy dombocska tetején, a XVI. századi török hadjáratok áldozata lett. Nem véletlen hát, hogy vidékünk **pusztai járásként** vonult be a magyar történelembe.

A Mária-szobor talapzatán az 1686-os és 1701-es évszámmal

BETELEPÍTÉSEK

A legkritikusabb időszak 1550-től 1650-ig tartott, de Nyúlon már 1640 után van az egyes falvaknak bírója, 1676-tól pedig tanítója és jegyzője is. **Az elnéptelenedett vidékeken a lakosság pótlására megindult az új telepések verbuválása**, a megmaradt, elszegényedett jobbágyok terheit viszont előbb az apátság, később 1644-ben a káptalan is csökkenteni kényszerült. 1698-ban a 3 Nyúl falu összlakossága 431-et számlált. Fele nagynyúli, negyede-negyede pedig káptalan- és kisnyúli. A hegy népességét nem írták össze, mert a hegyben lakást ebben az időben még tiltották. A 431 lakóból 305 katolikus, 58 református és 68 evangélikus. Az 1600-as évek végére Nyúlon a kálvinista és evangélikus vallás visszaszorulóban volt, mert az egyházi földesurak katolikus hitűek.

A török alóli felszabadulás emléke Nyúlon az 1696-os évszámot is viselő Mária-szobor, melyet valószínűleg Esterházy Pál nádor felhívására állíttatott a család valamelyik tagja és **Bubnich Mátyás** győri kanonok.

Nyúlon az 1698-as egyházi leltár romos templomról számol be, amelyet aztán hamarosan újjáépítettek. Még nincs lelkipásztor, csak lelkipásztori kisértő, van viszont buzgó iskolamestere Nyúlnak, de akkor még nincs állandó temető, nyílt téren temetkeztek.

A Szent Donát-kápolna kívülről

KURUCOK, LABANCOK

és a kápolna belseje

1704-ben, a Rákóczi-szabadságharc idején a község a kurucok mellett állt. Amikor a győri vár megerősítését elrendeli a császár, a nyúli jobbágyok nem voltak hajlandók elvégezni a robotot! A kuruc-labanc csatározások színterévé válik a terület. **Heister generális csapatai** a környező falvakkal együtt községünket sem kímélték, rác és német csapatok **rabolták ki a falut.**

1710-ből való a nyúlhegyi **Szent Donát- kápolna** szentély része , melyet **1830-ban** bővítettek kápolnává és **1901-ben** látták el harangtoronnyal.

1711 tavaszán **pestisjárvány** tizedelte meg a lakosságot.

A MÁRIA TERÉZIA KORABELI NYÚL

A szőlőhegyben külön földesúri rendszabás volt az irányadó. Az urasági szőlők az előhegy vonalában (Bent-Hématető-Gerha) helyezkedtek el, az erdő széli magaslatok (Kőhányás, Cseh-hegy, Cinege) szőlői pedig a jobbágyokéi. **Mária Terézia** **rendeletben szabályozta a jobbágyok terheit**, a robot nagyságát. Akkor már 5 dézsmapince szolgált az urasági bor fogadására. (Cseh-hegy, Sárkánylik, Vaskapu, Egese, Bent)

Nyúl
1784-es
térképe

A török kivonulása után a betelepítések hatására hatalmas népmozgás indult el a lakatlanná vált területek benépesítésére.

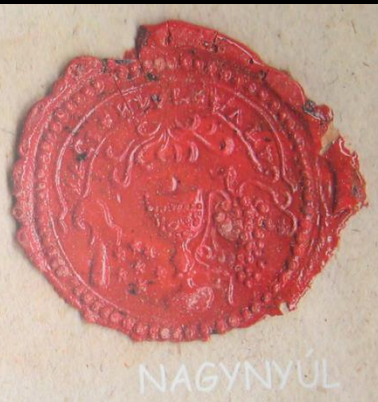
1718-tól vezetik Nyúlon a születési anyakönyveket, míg a házasságiakat 1746-tól. Főleg bevándorlásból községünk lakossága 1748-ról 1786-ra (Mária Terézia uralkodása alatt) **846-ról 2476-főre gyarapodott!!!**

1739-ben **pestisjárvány**, 1763. június 27-én **földrengés** pusztított Nyúlon.

KISNYÚL

Kisnyúl,

NAGYNYÚL

Nagynyúl

KÁPTALANNYÚL

és Káptalannyúl pecsétje

TEPLOSÉPÍTÉS

Templomunk 1774-78 között épült

Mária
Terézia
ajándékai
1777

1743-ban Győr szabad királyi városi rangot kapott Mária Teréziától, 1777-ben pedig Szombathelyen új püspökséget hozott létre, ekkor adta oda a veszprémi püspökség nyúli birtokrészeit az újonnan alakuló szombathelyi egyházmegye papnevelő intézetének, így 1777-től Kis- és Nagynyúl kegyura a Szombathelyi Papnövelde, Káptalannyúlé pedig a Győri Káptalan lett.

1774-78 között épült Nyúl temploma, mely É-D irányba tájolt, 35 m magas tornyú barokk épület. (Terveit valószínűleg Hefele Menyhért készítette) Fritsch A. Ferenc magyaróvári építőmester volt a kivitelező. Az építéshez a pénzt a királyi udvari kamara biztosította. A felszentelésre 1777-ben Mária Terézia Kornberger Mátyás püspököt küldte el, aki az új templom számára magával hozta a királynő ajándékait: Krisztus keresztjének darabkát ereklyetartóba zárva, (amit a császárnő XIII. Kelemen pápától kapott 1763-ban) és egy 1750-ből való szép barokk kelyhet.

DORFMEISTER NYÚLI MUNKÁI

Szily János Szombathely első püspöke (templomunk akkori kegyura) kérte fel **Dorfmeister Istvánt**, korának 2. leghíresebb hazai festőjét, a templom képeinek elkészítésére. Az oltárképek 1785 telén, a mintegy 200 m²-nyi felületet kitevő freskók pedig 1786 áprilisától június elejéig készültek el. A főoltár 2,5x5 méteres képe az ó- és újszövetség főbb személyeinek ábrázolásával a **Mindenszentek (1)** „bemutatására” vállalkozik, a mellékoltár képe pedig **Krisztust ábrázolja a keresztfán (2)**. A főoltár fölötti freskón **Szent István első vértanú megdicsőülése**, a mennyezeti képen pedig **Szűz Mária megkoronázása (3)** látható. A sekrestye felőli oldalon **Szent Norbert látomása**, (4) a vele szembeni oldalon pedig **Szent Norbert diadalának (5)** 5,5x 2,5 méteres freskója díszíti a templomot. A főoltárt és a szószéket (6) viszont mai tudásunk szerint Hefele Menyhért tervezte.

Dorfmeister István alkotásai a nyúli templomban

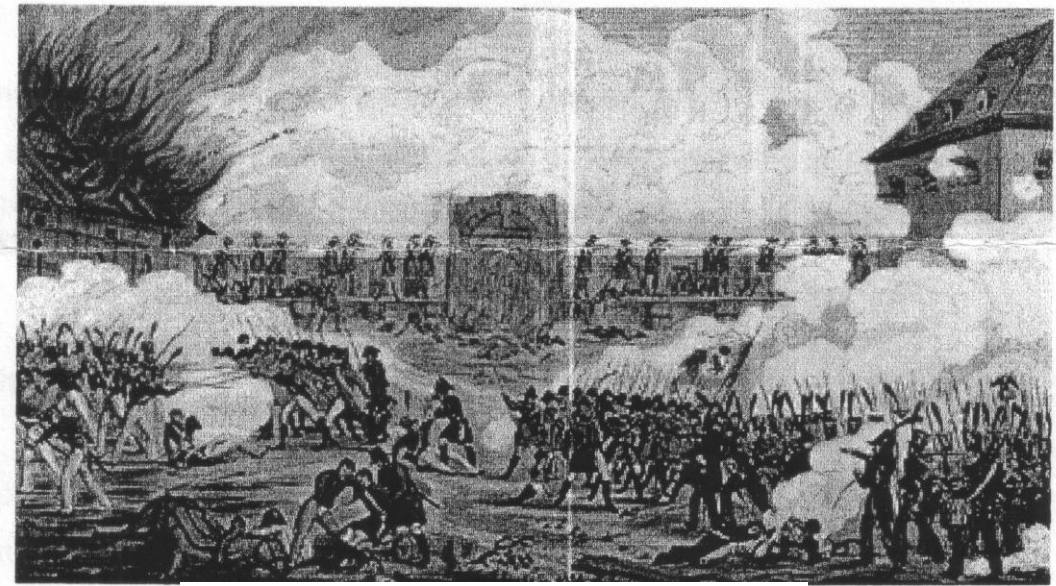
A KISMEGYERI CSATA

1809. június 14-én zajlott le a kismegyeri csata mely után, itt a nyúli pincékben tartották fogva a gráci honvédő katonákat, akik a kismegyeri majorságot védték. akiket a franciák azokat a grazi katonákat (112-en voltak), akiket a kismegyeri majorság elleni támadás során foglyul ejtettek. A biztos haláltól csak egy bátor helybeli nő mentette meg őket, aki helyismeretét felhasználva kiszökött az őrizetből és értesítette a magyar hadvezetést, ők aztán sikeres diplomáciával közbelépve még éppen időben megghiúsították a kivégzést. Végül egy évnyi franciaországi hadifogság után jutottak haza e katonák Grazba.

Az 1809. június 14-én vívott győri csata után itt tartották fogva a gráci honvédő katonákat, akik a kismegyeri majorságot védték.

Nach der Schlacht bei Raab, am 14. Juni 1809, wurden hier die Grazer Landwehr-Soldaten, die Verteidiger des Meiereihofes von Kismegyér, gefangen gehalten.

A foglyok emléktáblája Nyúlon

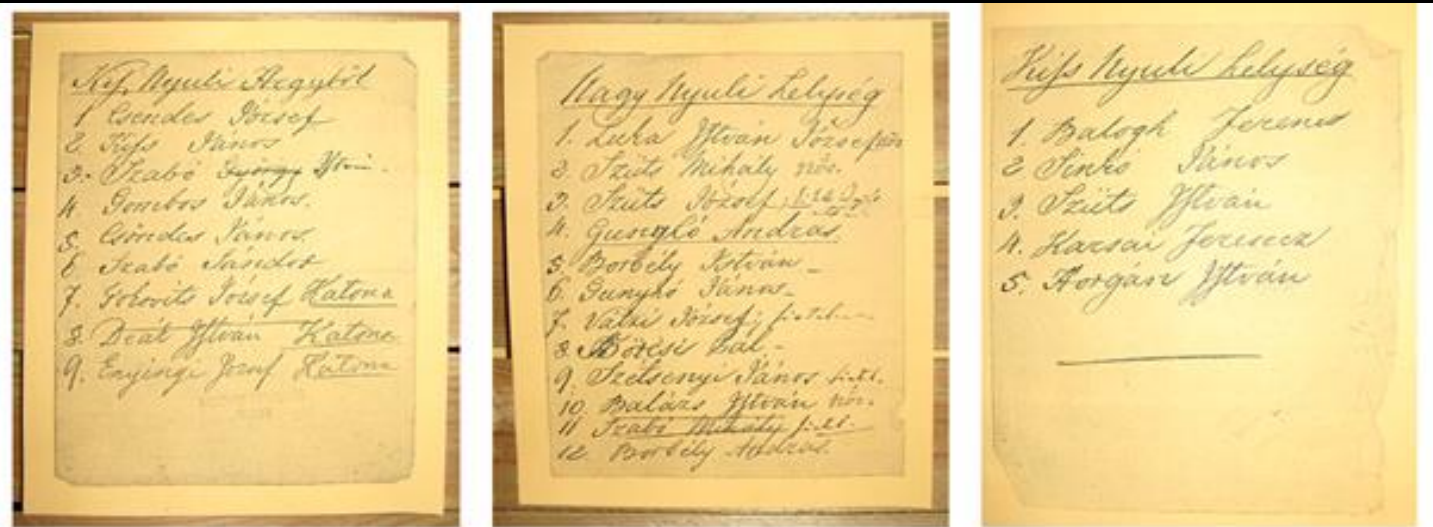

A csata korabeli ábrázolása

A csata emlékműve

AZ 1848-49-ES FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC

1848-BAN A NEMZETI ŐRSEREGBE ÖNKÉNT JELENTKEZŐ NYÚLIAK TOBORZÓLISTÁI

Nyúl elődfalvai az 1840-es térképen

1848. október 21-én Kossuth Győrben toborzó beszédet mondott. Ennek hatására **Nyúlon is megalakult az Őrsereg**. Kisnyúlhegyből 9-en, Kinyúlról 5-en, Nagynyúlról pedig 12-en léptek be az őrseregbe. A szabadságharcosok közt voltak nyúli katonák is, akik kiegyenesített kaszákkal harcoltak. Patai György és Németh András kitüntetést is kapott és élete végéig 5 korona havipénzt. **1848.szept 30-án Jellasics** seregének gyászos Bécs felé vonulását a lakosság a hegyből nézte végig. Mednyánszki Sándor népfölkelő vezér Győr környékén toborzott és a Bakonyból kimentve támadta a császári seregeket.

1856. okt. 20-án a nyúliak szülőiket 38 000 pengőforintért örökváltság keretében megvették, ezzel megszűnt a jobbágyrendszer. (20 év alatt kellett törleszteni.)

1

XVIII. sz. vége

1854

2

KERESZT ÉS SZOBOR ÁLLÍTÁSOK AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ ELŐTT

1868

3

1879

4

1879

5

6

1884

- 1=Vörös kereszt
- 2=Nagynyúli k.
- 3=Kisnyúli k.
- 4=Temetői k.
- 5=Kápolna
melletti kereszt
- 6=Templom előtti
kereszt
- 7=Rajos-kereszt
- 8=Szent János-
szobor

1901

7

1909

8

*Az épületet övező „püspökszőlő”
volt az utolsó egyházi birtok Nyúlon.*

*„ÖrvendjeteK mindig az Úrban”
hirdeti az 1876-ban épült
ház homlokfelirata*

AZ EGYKORI PÜSPÖKI NYARALÓ

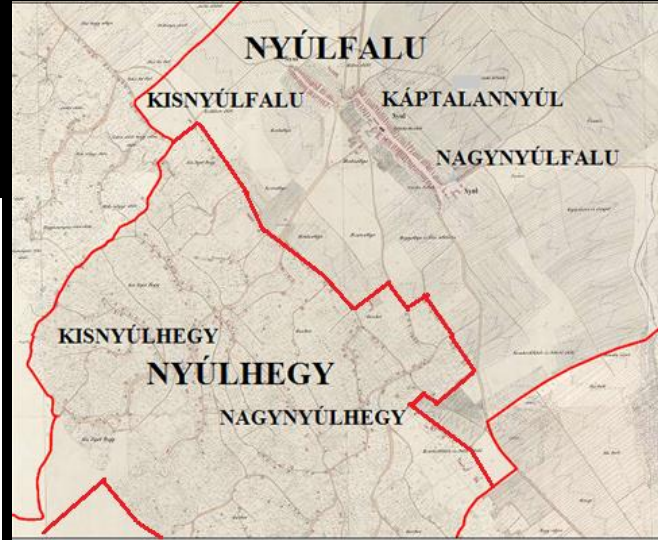

Az épület 1880-ban készült faprése ma a községháza előtti teret díszíti

ÖTŐL KETTŐ (AZ ELSŐ FALUEGYESÍTÉS)

A KÖZSÉG FEJLŐDÉSE

KISNYÚLFALU	}	1884	NYÚLFALU
NAGYNYÚLFALU			
KÁPTALANNYÚL			
KISNYÚLHEGY	}	1884	NYÚLHEGY
NAGYNYÚLHEGY			

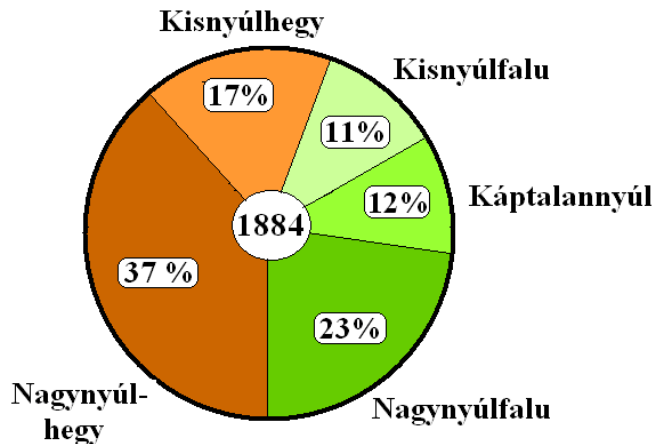

A község 1880-ban készült térképe

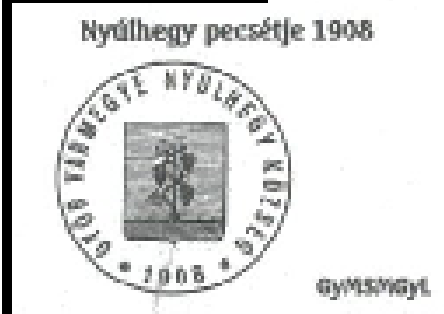

1884. október 19-én egyesítették
Nagy-, Kis- és Káptalannyúlt Nyúfaluvá,
valamint Nagy- és Kisnyúlhegyet Nyúlhegyé.

NYÚL KÖZSÉG
TELEPÜLÉSRÉSZEINEK NÉPESSÉGARÁNYA
AZ 1884-ES EGYESÍTÉSKOR

Nyúlfalu
és
Nyúlhegy
pecsétje

FILOXÉRAPUSZTÍTÁS, KIVÁNDORLÁS

1889-ben érte el községünket a filoxéravész. A szőlők gyökerén élősködő rovar a szőlőterület 50-70%-a pusztult el pár év alatt.

1860-70 között

303,8 hektár Nyúl szőlőterülete

1920-30 között

146 hektár,

1930-ban

134 hektár.

A filoxéra rovar

kénegező

Partlakás a Madarász utcában

Az 1856-ban az örökváltsággal megszerzett szőlők tulajdonosai tehát nem sokáig élvezhették a tulajdonukba került birtokok hasznát. A filoxéravész fő bevételi forrásától fosztotta meg a 3 évvel korábban egyesült Nyúlhegy lakosságát, mert a szőlők 91,5 %-a Nyúlhegy birtokában volt. A gondokat az is tetézte, hogy **Nyúlhegy lakossága meghaladta Nyúlfaluét, miközben területe csak negyede volt amannak.** A gyorsan szaporodó lakosság (8-10 gyerek volt családonként) egyik évről a másikra válságos helyzetbe került. Kényszermegoldásként ekkor **sokan költöztek partlakásokba.** A falusinál amúgy is kisebb birtokok gyorsan tovább aprózódtak, ami kevéske maradt, azt meg a filoxéra tette tönkre. A nyomorból akkor még csak egyetlen kiút kínálkozott: minél előbb kivándorolni! 1900 és 1910 között **közel 400-an vándoroltak ki Nyúlról Amerikába.** A kivándorlás 1891-ben kezdődött, 1907-ben tetőzött és az I. világháború végéig tartott.

Róm. kath. Szt. István elemi iskola

1878-ban katolikus népiskola épült a Petőfi utcában urasági épületek átalakításával. Két tágas tanterem volt benne tanítói lakásokkal. Az egyház építtette.

1896-ban épült fel az új **hegybeli iskola** állami kölcsönből, amit 25 év alatt kellett törleszteni. Iskolára a **magas népszaporodás miatt volt szükség.** Két tantermes volt szolgálati lakásokkal.

ISKOLAÉPÍTÉSEK

1967-ben szűnt meg a hegybeli iskola.

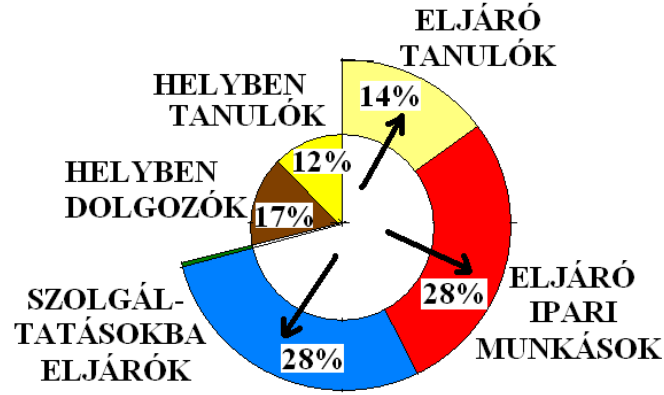
1904-ben állami pénzből megépült az alsó-hémai **(albeli) iskola.** Két tantermes volt és szolgálati lakások is tartoztak hozzá.

1967-ben szűnt meg az albeli iskola is.

AZ INGÁZÓ ÉLETFORMA KIALAKULÁSA

A HELYBEN DOLGOZÓK ÉS TANULÓK ÉS AZ ELJÁRÓK ARÁNYA NYÚLON 2001-BEN

A Győr-Veszprém vasútvonal 1896-ban épült

A Magyar Vagon és Gépgyár 1896

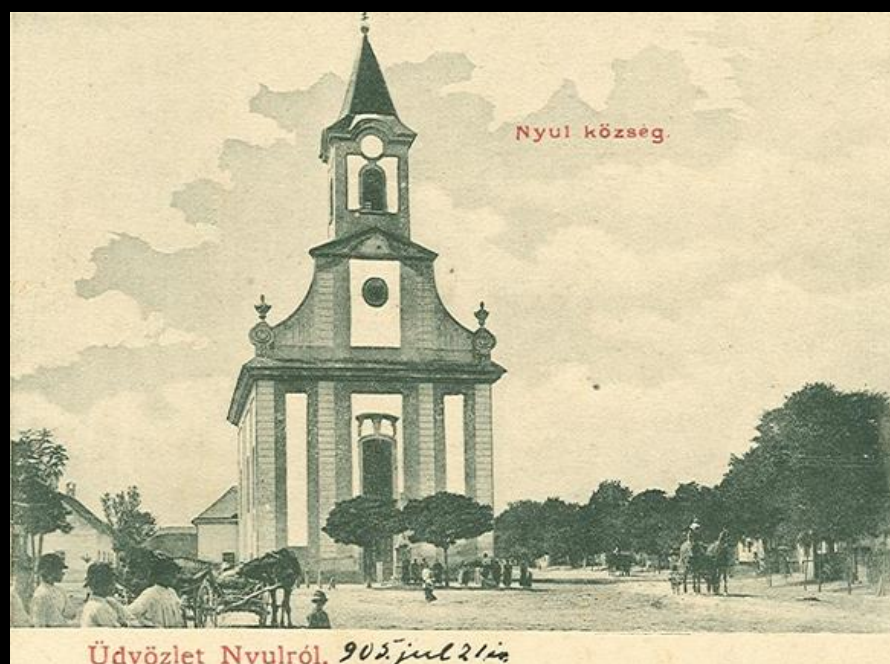
A népességrobbanás és a filoxéravész együttes hatása, akárcsak a honfoglalás utáni időkben a földművelésre áttéréskor, most megint **élelmódváltásra kényszerítette** Nyúl község (főleg a Hegy) lakosságát. De, ahogy 1000 éve a kalandozások is csak ideiglenes pótmegoldásnak bizonyultak, most a kivándorlás is azzá vált.

A végső megoldást **Győr iparosodásának** beindulása jelentette, amely aztán fokozatosan képes volt gyári munkásként befogadni a mezőgazdaságból kiszorult hegybeliek százait. Ehhez nagy mértékben járult hozzá a **közlekedés fejlődése** is pl. a **Győr- Veszprém vasútvonal megépítése**, ekkor született meg az un. „**bejáró**”, vagy **ingázó életforma**, amely máig meghatározó maradt.

Back Hermann Hengermalom	1845
Győri Gyufagyár	1867
Győri Szeszgyár	1884
Magyar Waggon és Gépgyár Rt.	1896
Textilművek Rt.	1900
Koestlin és Társa kekszgyár kkt.	1900 (6-800 munkás)
Richads Finomposztógyár	1908 (500 munkás)
Lenfonó és Szövő RT.	1911 (450-500 munkás)
Győri faipari és faértékesítő Rt.	1916 (300 munkás)

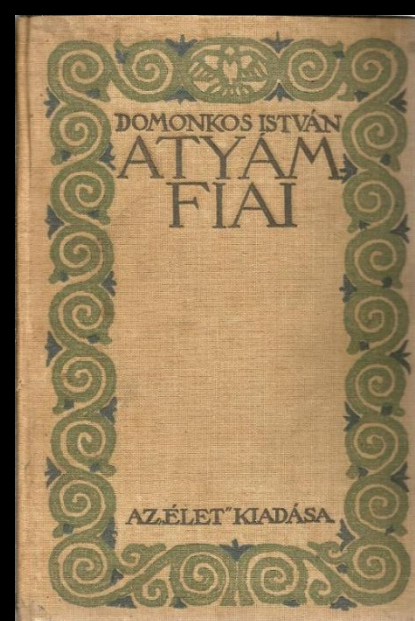
*A gyilkos kereszt,
amelyről
Domonkos István is írt*

DOMONKOS ISTVÁN
plébános, író
(1862-1923)

DOMONKOS ISTVÁN ÉS NYÚL KAPCSOLATA

Domonkos István 1905-től 1923-ig volt Nyúlon plébános. Mintegy 20 könyve jelent meg, melyekben a szegények és öregek egy-egy jellegzetes képviselőjének sorsát, életét örökítette meg. Történeteinek központja a sok baj, csapás, szenvedés (filoxéravész, kivándorlás, világháború). Szívesen használt népnyelvi fordulatokat. Szinte egész Európát beutazta.

Domonkos István két könyve

*A Domonkos-villa,
mai nevén Róka-ház*

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ

1914-18-ban az első világháborúban Nyulfa 300 katonát adott, ebből 45 halt meg, Nyúlhegy 400 katonát állított ki, közülük 70-en haltak hősi halált.

(A templom előtti emléktáblára viszont 126 hős nevet írták fel.)

1916. július 28-án háborús célra elvittek 3 harangot. Ezek súlya: 271, 107 és 5 kg. 1532 koronát fizetettek érte.

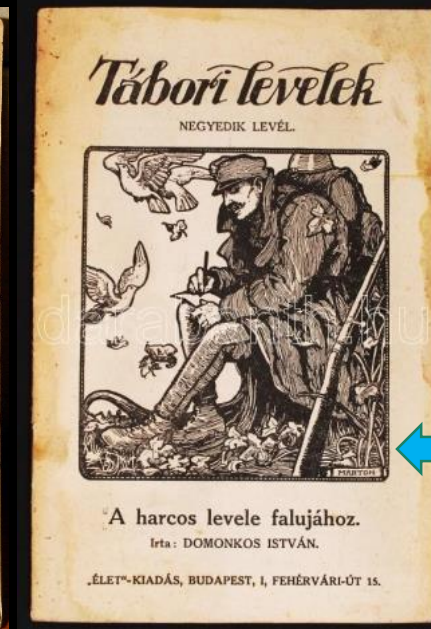
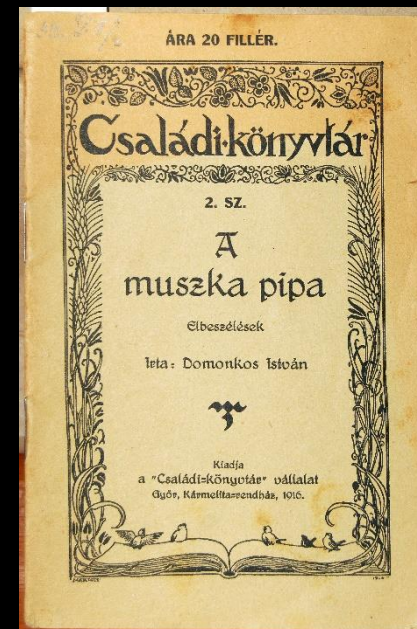
A háborúból
épségben
hazatért
Makra Lajos
fogadalmi
keresztje

Domonkos
István két
háborús
témájú könyve

Az első világháborús hősök emlékhelye

1919-ben, a román megszállás alatt a győri ágyúgyár ágyúit Nyúlon rejtegették, de árulás miatt a románok megtalálták és emiatt a nyúliak sokat szenvedtek a megszállóktól.

A HUSZAS ÉVEK

A harangokat Seltenhofer F. soproni gyárában öntötték

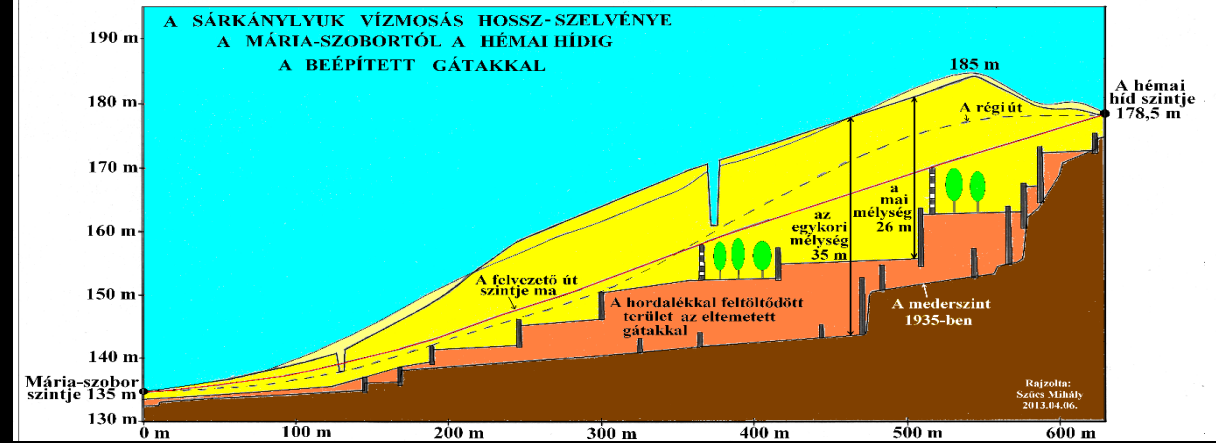

1= Salamon-kereszt
2= Ács-kereszt
3= Kalmár-kereszt
4= Községháza
5= Horváth Radó
Illés akkori
jegyző

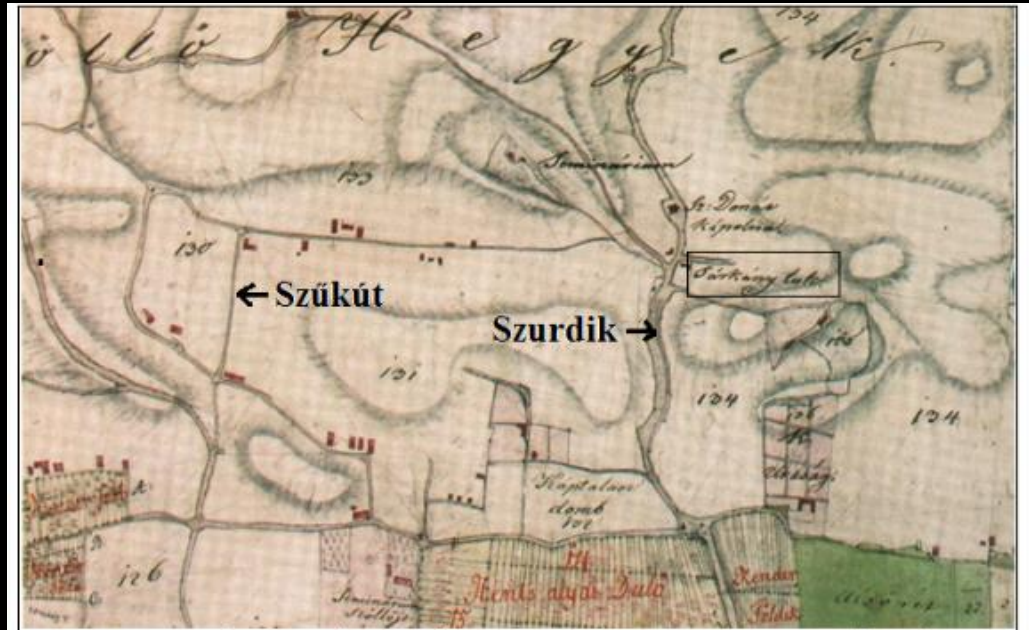

1925-ben avatták fel a **kulturházat**, helyén eredetileg majorsági épület volt, 1935-től mozi is működött benne.

A SZURDIK GÁTRENDSZERÉNEK KIALAKÍTÁSA 1935-BEN

← A Szurdik a gátépítések előtt és után

A SZURDIK ÉS A SZŰKÚT ÁBRÁZOLÁSA AZ 1840-ES TÉRKÉPEN

1935-ben kezdődött el a Szurdik gátrendszerének kiépítése.

Április elejétől szeptember végéig elkészült 13 gát, 6 híd és vízvezető árkok a kivezető szakaszon. Az építkezéseknél váltakozó létszámban 30-105 fő dolgozott, főleg nyúliak. Zömmel államsegélyből épült. 72500 pengőbe került, amelyből 40 000 pengő volt az anyagdíj és 32500 pengő a munkadíj. (Eredetileg 113000 pengőre tervezték a munkákat.) A kisebb munkák 1936 tavaszán fejeződtek be.

8. kép. A IX., X., XI. sz. gátak képe a jobbpartról nézve.

A NEGYVENES ÉVEK ELEJE

1942

1942

LÁSZLÓ JÁNOS
plébános
1923-1955

1942-ben épült a **Vasútállomás** Nyúlon.

1942 őszén Kisnyúlon hatalmas **tűzvész** pusztított.

1942-1943-ban László János plébánossága idején történt
a **plébánia átépítése.**

1942-43

A MÁSODIK FALUEGYESÍTÉS, ÉS A HEGY LASSÚ SORVADÁSA

1940. június 13-án egyesült Nyúlfalu és Nyúlhegy, mert az új lakótelepek a települést kezdték összeforrasztani. Nyúlhegy lakói egyre nagyobb számban váltak vonaton bejáróvá. Hogy az állomástól távoli hegyi utcákból az ingázást lerövidítsék mindinkább kezdtek az állomáshoz közelebbi területen telket vásárolni és ott házat építeni. **A Hegy lakossága így egyre fogyott és a Hegy és a Falu között új lakótelepek kezdek kialakulni.** (Vasút sor, Szent Imre-telep) Mindinkább összeforrt a Falu a Heggyel. A bejárás napi érintkezést jelentett a városi életformával, mely először a népviselet elhagyását eredményezte, de a népszokások (betlehemezés, stb.) bár egyre fogyatkozva, de még tovább éltek.

A Szent Imre-telep (Dózsa-telep),

a Hunyadi-telep,

és a Vasútsor egy mai légi felvételen

1930-ban Nyúlhegyben lakott még a község népességének 57,7 %-a,, míg Nyúlfaluban csak 42,3 % a élt!

1930-tól 1949-ig a népességszám a háború miatt alig változott:

1930-ban: 3438 (hegy+falu)

1941-ben: 3487 fő

1949-ben: 3426 fő volt

Nyúl község lakossága!

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ

1944. novemberének első vasárnapján két JAK-1 típusú orosz repülőgép barbár légitámadást hajtott végre egy Écs és Nyúl között mozgó vonat ellen. 18-an haltak meg, és sokan megsebesültek.

Az emlékmű 1991-ben készült el.

1939-45

A 2. világháborúban közel százan estek el, de csak 88 név van feltüntetve az emlékoszlopon. A németek foglyokat hajtva vonultak vissza falunkon, köztük volt Radnóti Miklós is.

1945 március 27-28-án vonult át a front Nyúlon. Az oroszok Ság felől jöttek és sok állatot hajtottak el.

